NATUURONTWIKKELINGSPROJECT STAPSTEEN 't ZWANENBROEKJE

Natuurgebied 't Zwanenbroekje

Ecologische verbindingen in de Ooijpolder

Stapsteen 't Zwanenbroekje is een particulier initiatief, ongeveer vijftien jaar geleden gestart, waarbij landbouwgronden worden omgezet in natuur. De overheid wil natuurbeheer door particulieren stimuleren. 't Zwanenbroekje is hiervan een voorbeeld. Bij de inrichting van het gebied wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie passend bij het landschap, zodat zoveel mogelijk planten en dieren zich er thuis kunnen voelen. Het gebied vormt een stapsteen in de ecologische verbindingszone door de Ooijpolder tussen de stuwwal bij Ubbergen en de uiterwaarden langs de rivier de Waal. 't Zwanenbroekje werkt samen met het IVN, vereniging voor natuur- en milieueducatie, afdeling Rijk van Nijmegen.

Nieuwsbrief nummer 15 **november 2011**

Planters gezocht

Evenals in vorige jaren hebben wij ook dit jaar inheems plantmateriaal tegen een gereduceerde prijs kunnen betrekken bij de stichting Heg en Houtwal. Liefst 600 planten in een gevarieerd assortiment. Tijdens de werkdag van Praktisch Natuurbeheer op 19 november is ongeveer de helft gepoot. Op ***zondag 11 december*** *willen wij proberen de rest de grond in te krijgen. We maken er een gezellige dag van. We starten niet te vroeg,* ***om 11.00 uur.*** *Kinderen zijn welkom.* ***Verzamelen in het oostelijk gedeelte, iets voorbij de nieuwe voetgangersbrug.*** *Laarzen gewenst. Einde uiterlijk 15.00 uur. Voor wie wil is er een rondwandeling door het gebied. Als je komt laat dat dan even weten aan j.h.swarte@hetnet.nl Bij vorst of zeerslecht weer gaat het niet door. Daarvan krijg je bericht*

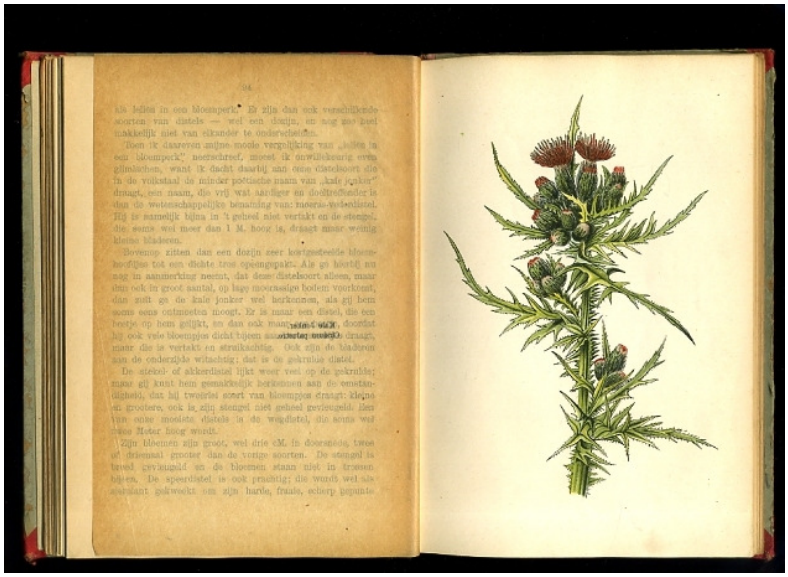

Levensgemeenschappen

"Wie naar buiten wandelt, om rond te zien naar planten en dieren, zal opmerken, dat geen plant, geen dier geheel op zich zelf leeft. Alles is van iets anders afhankelijk. Planten en dieren vormen even goed als menschen gemeenschappen, die het leven en het voortbestaan mogelijk maken en vergemakkelijken. Zulke "levensgemeenschappen" vindt men in slooten en plassen, op heiden en weiden".

Dit inzicht verkondigden Heimans en Thysse reeds in 1894 in het voorbericht van hun boekje *"Van vlinders, vogels en bloemen"* Dit boek was de eerste in een reeks met titels als: Door 't Rietland, Hei en dennen, In Sloot en plas. Allemaal bedoeld om jeugd en volwassenen te laten delen in hun liefde voor de natuur en kennis over te dragen. De boeken bevatten talrijke gekleurde platen en tekeningen van opmerkelijke details.

Op 't Zwanenbroekje ontstaat door de begrazing met runderen en schapen steeds meer structuur in de begroeiing. Het aantal soorten planten neemt toe en er vormen zich levensgemeenschappen. Ben Polman doet onderzoek naar **de ontwikkeling van de vegetatie**. In deze nieuwsbrief een eerste verslag.

Van Vogels, Vlinders en Bloemen begint met een sprookje. Over Atalanta, de beeldschone dochter van de koning van het eiland Scyrus. Omdat ze haar belofte niet hield wordt zij als straf in een lelijke, trage, zwartgroene rups veranderd en krijgt "bovendien de brandnetel, door menschen en dier gehaat en gemeden, tot woonplaats en tot voedsel" aangewezen. De enige genade die haar geschonken wordt is dat zij aan het eind van haar leven nog enige dagen de zon zal zien. Dan vliegt ze als koningin der vlinders dart'lend en spelend over de bloemrijke velden. Haar bruigom, wanhopig van smart, smeekt de Godin hem ook in een vlinder te veranderen. Zij verhoort zijn bede. "Nog steeds leven de nakomelingen van Atalanta. Overal, zelfs in de straten der steden en dorpen treft men de schoone vlinder aan."

De Atalanta is een trekvlinder die jaarlijks vanuit het Middellandsezee gebied over bergen en zeeën naar het noorden vliegt. Het is een sterke vlinder, die zelfs tegen de wind in nog kan trekken. Gehavend en verkleurd komt hij in Nederland aan.

Vegetatie-onderzoeken in 't Zwanenbroekje

In 2005 is door de plantenwerkgroep van de KNNV-Nijmegen onder leiding van Gerard Dirkse en Sophie Hochstenbach een eerste inventarisatie uitgevoerd in 't Zwanenbroekje rondom de weide Zwanenbroekje . Toen zijn 142 soorten waargenomen.

In 2010 heeft Ben Polman de verschillende moerasgebieden en de lage natte delen in de weilanden onderzocht. Deze moerassen zijn in 2008 aangelegd. Hij heeft in deze natte gebieden totaal 152 soorten waargenomen, maar niet alle soorten komen in elk nat gebied voor. Erg soortenrijk bleken de moerasgebieden in het oostelijke deel van 't Zwanenbroekje met 58 – 59 soorten. De overige natte gebieden bezaten tussen de 45 en 55 soorten. Enkele bijzondere waarnemingen, min of meer zeldzaam voor het Fluviatiele district waartoe 't Zwanenbroekje behoort, zijn: Moerasstruisgras, Knikkend tandzaad, Riviertandzaad, Bruin cypergras, Kantig hertshooi, Moeraslathyrus, Klein vlooienkruid, Witte waterkers, Krabbescheer , Naaldwaterbies en Schildersereprijs. Deze gebieden behoorden tot de oecologische groep van de voedselrijke oevers en moerassen. Het vegetatie-analyse programma Synbiosys kwalificeert deze gebieden grotendeels tot de associatie van Waterpeper en Tandzand(29Aaa1) behorend tot het Tandzaadverbond. Dit zijn vegetaties op voedselrijke, stikstofrijke standplaatsen, die 's winters doornat zijn en 's zomers droog kunnen vallen.

De bedoeling is deze montering elke twee jaar te herhalen, zodat de ontwikkeling van de vegetatie gevolgd kan worden. De moerassen zijn namelijk in 2008 uitgegraven uit zwaar bemeste weiden. Uiteindelijk hopen we dat de rietvegetatie zich herstelt en riet- en moerasvogels zich in grote getale gaan vestigen.

Dit voorjaar zijn de graslanden van het gebied onderzocht, zowel door Ben Polman als drie eerste jaars studenten van de Hogere Agrarische School Den Bosch; studierichting Toegepaste Biologie die in het kader van hun opleiding de opdracht hadden plantensoorten in de graslanden te onderzoeken en op hun opleiding met het SynBiosys systeem te analyseren. Met dit onderzoek proberen we te kijken of er een verschil te zien is tussen de westelijk gelegen graslanden die reeds lang in het bezit van 't Zwanenbroekje zijn en de meer oostelijk gelegen graslanden die veel later zijn verworven. De westelijke graslanden zijn al enkele jaren extensief beweid door de Rode geuzen en schapen; de oostelijke graslanden worden gemaaid waarna het maaisel wordt afgevoerd. Hopelijk ontwikkelt zich een bloemrijk grasland uit deze zwaar bemeste, soortenarme Engels raaigras graslanden. Op deze natte, voedselrijke gronden zijn dan Vossenstaart of Zilverschoongraslanden te verwachten. Met het onderzoek van de vegetatie hopen we te kunnen zien in hoeverre ons doel al is bereikt en, of de westelijke graslanden al verder in de gewenste ontwikkeling zijn gekomen. Op dit moment worden nog nadere waarnemingen en analyses gedaan.

Wegen voor natuur

Onder de drukke verkeersweg tussen Ubbergen en de stoplichten bij Beek zijn in het verleden op vier plaatsen **tunnels** aangebracht waardoor kleine zoogdieren de snelweg kunnen passeren. In opdracht van de Provincie, die de weg beheert, is door het ecologisch onderzoeksbureau Waardenburg nagegaan door middel van een zogenaamde sporenplank. of deze passages worden gebruikt Voetsporen van oa Vos en Das zijn aangetroffen.

De bever breidt zijn leefgebied gestaag uit.

Ook de bevers gaan als het goed is onder de weg door. Zij gebruiken de **duikers** waar de Grote en de Kleine beek doorstromen. Bevers vervullen een ecologische sleutelrol langs de oevers van beken en rivieren. Hun vraat aan bomen en struiken draagt bij aan een gevarieerde oever en de bouw van dammen in kleine beekjes zorgt lokaal voor vernatting. Hiervan profiteren moerasplanten, vissen, amfibieën en libellen.

Behalve op 't Zwanenbroekje hebben de bevers zich nu ook gevestigd in het gebied ten zuiden van de verkeersweg aan de voet van het Bronnenbos. Door de bouw van een dam in het beekje hebben ze hier een stukje bos omgetoverd in een moeras. Daarbinnen ligt hun nieuwe burcht. Het Gelders Landschap dat het natuurgebied bij de nieuwe havo Notre Dame gaat inrichten en beheren heeft haar plannen aan deze spontane vestiging aangepast.

Ook "onze" burcht op 't Zwanenbroekje langs het Meer is in het najaar door de bewoners aanzienlijk uitgebouwd. Dat heeft te maken met de gezinsuitbreiding, die dit jaar heeft plaatsgevonden.

Bever bouwt dam in Ubbergen

maandag, 14 november 2011 15:55

Naar aanleiding van het bezoek van de bever in Ubbergen zijn een aantal aanpassingen gedaan in het ontwerp van de landschappelijke inrichting nabij de Havo school. Doordat de bever benedenstrooms op een hele slimme plek een dam heeft gebouwd, zou het waterpeil van de vijver rond de school hoger worden dan bedacht. Er is nu voor gekozen om twee waterpeilen in het gebied te hanteren. De vijver zal een lager peil krijgen dan het doorstroom moeras. Op deze manier zal de bever zijn gang kunnen gaan en ondervindt de school geen overlast van het opstuwende water. Het water van de vijver rond de school wordt straks naar het oosten afgevoerd ipv het westen want daar zit tenslotte de beverdam. De uitvoering is in handen van Stichting Het Geldersch Landschap. ***zie de foto's.***

Werk in uitvoering

Op de plek van het oude gebouw van de havo Notre Dame is inmiddels een prachtige waterpartij gegraven. De rest van het gebied wordt door het Gelders Landschap ingericht: zand dat vroeger is opgebracht wordt weggehaald waardoor de kwelsituatie verbetert; de oude toegangsweg naar de havo verdwijnt; wandelpaden worden aangelegd. Een belangrijke verbetering van de kwaliteit van dit zo bijzondere natuurgebied aan de voet van de stuwwal. Bovendien laat de school nog een klein openluchtleslokaal bouwen. Dit kleine theater zal ook door andere organisaties benut kunnen worden.

Van het vrijkomende zand konden we een aantal vrachten naar 't Zwanenbroekje laten brengen om de doorgangen tussen de verschillende percelen voor de runderen wat minder nat te maken. Door ook een flinke hoeveelheid klei af te nemen kon dit kosteloos. Het ligt in de bedoeling met de klei rabatten te herstellen in het oostelijk gedeelte.

Noeste werkers van de dinsdaggroep schonen de paaipoel

Op zaterdag19 november verwelkomden wij meer dan dertig leden van de werkgroep Praktisch Natuurbeheer van het IVN, afdeling Rijk van Nijmegen. Zij stortten zich op het planten van een nieuwe struweelhaag, het uittrekken of uitspitten van opslag van els en wilg langs de rand van de nieuwe moerassen, het verwijderen van maaisel langs de Grote Beek en het leggen en vlechten van heggen nabij het evenementenplein.

Van Bronnenbos naar 't Zwanenbroekje

Op 1 oktober organiseerde het IVN een excursie naar deze twee normaal niet vrij toegankelijke natuurgebieden. Hoewel zeer verschillend van karakter staan deze twee gebieden in een nauwe samenhang tot elkaar. Het water dat uit de bronnen op de stuwwal sijpelt en een beekje vormt stroomt via 't Zwanenbroekje de polder in. Bovendien komt op 't Zwanenbroekje water uit de heuvels als kwel naar boven. De combinatie van deze twee gebieden in een excursie is mogelijk door de Sprongplank, de nieuwe verbinding voor voetgangers over de verkeersweg.
Het was een prachtige nazomerdag. 36 Belangstellenden verdeeld over vier groepen namen deel. Gezien de enthousiaste reacties is deze opzet voor herhaling vatbaar.

Roel van Regteren liep in het kader van een opleiding bij Helicon een aantal weken stage op 't Zwanenbroekje. Een nieuwe ervaring die van beide kanten goed bevallen is. Ter afsluiting werden klasgenoten van Roel door hem rondgeleid en staken hun handen uit de mouwen.

Leerlingen van het Stedelijk gymnasium oefenden tijdens lessen veldwerk op 21 oktober met een opdracht om de grondsoorten op de stuwwal en 't Zwanenbroekje te vergelijken.

Wie heeft gelijk?

In de Ooijpolder zijn oude veldnamen weer zichtbaar gemaakt. Hier en daar staan echter ook nog oude hekwerken met daarop de naam vermeld. Dit oude hek en het nieuw bordje zijn te vinden ten noorden van ’t Zwanenbroekje langs de Dijkgraaf van Wijckweg. Even verderop staat nog een oud hek. Met enige moeite valt hierop de naam “Schamele Kamp” te ontcijferen. Wie heeft een dergelijke naam bedacht en waarom?

Pluk van de Petteflet-prijs

Heeft u er nog aan gedacht uw stem uit te brengen? Zie www.geldersemilieufederatie.nl Dat kan tot 1 december.

Een bezoek aan ’t Zwanenbroekje?
Interesse in een informatiefolder en/of de nieuwsbrief? j.h.swarte@hetnet.nl
Een eenmalige of periodieke donatie aan ’t Zwanenbroekje?
Rekeningnummer 1279.60.724 ten name van stichting Vrienden van ’t Zwanenbroekje,
Rabobank Rijk van Nijmegen.

“’t Zwanenbroekje is onderdeel van een landelijk en zelfs wereldwijd natuurnetwerk”